

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-641/18-1

Sprawa C-641/18

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

12 października 2018 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Tribunale di Genova (Włochy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

28 września 2018 r.

Strona powodowa:

LG i in.

Strona pozwana:

Rina SpA

Ente Registro Italiano Navale

RG N.9852/2013

TRIBUNALE DI GENOVA (SĄD W GENUI)

[...]

w postępowaniu cywilnym wszczętym przez

LG i innych powodów [...] mających miejsce zamieszkania w Genui, [...]

Strona powodowa.

P r z e c i w k o

RINA s.p.a. i ENTE REGISTRO ITALIANO NAVALE (włoski organ rejestracyjny statków), [...] mających siedzibę w Genui, [...]

Strona pozwana.

[Or.2]

1. POSTĘPOWANIE GŁÓWNE

1.1. Zwięzłe przedstawienie postępowania

Powodowie, krewni ofiar i pasażerów ocalonych z katastrofy promu Al Salam Boccaccio '98, która miała miejsce w dniach 2/3 lutego 2006 r. na Morzu Czerwonym, powodując ponad 1000 ofiar, pozwem [...] wszczęli postępowanie przeciwko pozwanym celem ustalenia ich odpowiedzialności cywilnej łącznej lub solidarnej za wszystkie szkody majątkowe i niemajątkowe poniesione jure proprio lub jure successionis na skutek rzeczony katastrofy; oraz w efekcie zasądzenia odszkodowania z tytułu tych szkód. Powodowie twierdzą, że czynności związane z klasyfikacją i certyfikacją prowadzone przez pozwanych oraz wydane przez nich decyzje i zalecenia nosiły znamiona niedbalstwa, powodując niestabilność statku i brak bezpieczeństwa w żegludze nim, doprowadzając do jego zatonięcia.

Pozwani wdali się w spór [...], w różny sposób kwestionując wnioski strony powodowej, podnosząc w szczególności – w zakresie istotnym dla niniejszego postępowania – immunitet pozwanych od jurysdykcji włoskiej. Wyjątek ten oparty jest, w wielkim skrócie, na okoliczności, że RINA s.p.a. i RINA ENTE zostały pozwane w związku z działaniami prowadzonymi przez nie jako podmioty upoważnione przez obce suwerenne państwo – Republikę Panamy, które to działania stanowią przejaw suwerennych prerogatyw upoważniającego państwa obcego, w którego imieniu i interesie zostały dokonane przez te pozwane.

W tym zakresie – stanowiącym we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jedyną istotną kwestię – strona powodowa odpowiada, że mając na uwadze, iż siedziba obu stron pozwanych znajduje się we Włoszech (a dokładniej, w Genui) i biorąc po uwagę charakter sporu jako „sprawy cywilnej”, na podstawie art. 2 ust. 1 rozporządzenia WE nr 44/2001 (Bruksela I) istnieje włoska jurysdykcja oraz właściwość Tribunale, do którego złożono pozew. W szczególności zdaniem powodów:

- na mocy art. 1 rozporządzenia Bruksela I nie znajduje zastosowania kiedy spór dotyczy „*spraw podatkowych, celnych i administracyjnych*” (ust. 1);

[Or.3]

- jednakże do tych ograniczonych przypadków – a w szczególności w sprawach administracyjnych – nie zalicza się wyjątek dotyczący immunitetu jurysdykcyjnego, podniesiony przez obie pozwane RINA w związku z tym, że pojęcie działań *jure imperii* ma zakreślać ramy czynności podejmowanych przez państwa i władze publiczne w wykonaniu zadań politycznych w ramach suwerenności państwowej, podczas gdy nie zaliczają się do nich działania projektowe, klasyfikacyjne i certyfikacyjne, regulowane zasadami technicznymi pozbawionymi uznaniowości i w każdym razie niezwiązane z wyborami politycznymi i prerogatywami suwerennego państwa;
- powyższe także – jeżeli chodzi o przepisy praw europejskiego – w świetle art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 6/1 EKPC i motywu 16 dyrektywy 2009/15/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie wspólnych reguł i norm dotyczących organizacji dokonujących inspekcji i przeglądów na statkach oraz odpowiednich działań administracji morskich (wersja przekształcona).

1.2. Zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych

[...] **[Or.4]** [...] [Kwestie proceduralne o jedynie wewnętrznym znaczeniu]

2. PRAWO KRAJOWE

2.1. Przywołane przepisy prawa krajowego

Artykuł 10/1 Konstytucji

Prawo międzynarodowe i status prawny cudzoziemca

„Włoski system prawny pozostaje w zgodzie z powszechnie uznanymi normami prawa międzynarodowego”.

Artykuł 24/1 Konstytucji

Ochrona praw podmiotowych i uzasadnionych interesów

„Każdy ma prawo do korzystania ze środków prawnych celem ochrony własnych praw i uzasadnionych interesów”.

2.2. Orzecznictwo krajowe w omawianym zakresie

Wyrok Corte Costituzionale (trybunału konstytucyjnego) nr 238 z dnia 22 października 2014 r. (Massima)

„Konstytucja narzuca ustalenie, czy przepis prawa międzynarodowego w przedmiocie immunitetu państw, rozumiany zgodnie z międzynarodowym porządkiem prawnym, może wejść do włoskiego systemu prawnego jako niesprzeczny z podstawowymi zasadami i nienaruszalnymi prawami; stwierdzenie wystąpienia tej ostatniej sytuacji wyklucza bowiem możliwość działania mechanizmu automatycznej adaptacji z art. 10 ust. 1 Konstytucji, co powoduje nieuniknioną konsekwencję, że przepis praw międzynarodowego, w części sprzecznej z wyżej wymienionymi zasadami i prawami, nie wchodzi do systemu prawnego i dlatego nie może być stosowany. Wśród podstawowych zasad porządku konstytucyjnego znajduje się prawo do działania i występowania przed sądem w obronie swoich praw (prawo do sądu) uznane w art. [Or.5] 24 Konstytucji, przede wszystkim w celu ochrony podstawowych praw osobistych. Artykuł 24 Konstytucji jest ściśle związany z art. 2 Konstytucji: ten ostatni stanowi normę zasadniczą umieszczoną wśród podstawowych zasad Konstytucji, aby strzec nienaruszalności podstawowych praw osobistych, wśród których [...] godności; także pierwszy artykuł strzeże godności osoby, chroniąc jej prawo do dostępu do wymiaru sprawiedliwości w celu dochodzenia własnego nienaruszalnego prawa. W stosunkach z państwami obcymi podstawowe prawo do ochrony sądowej może być ograniczone pod warunkiem, że istnieje uznany interes publiczny mający potencjalnie pierwszeństwo przed zasadą usankcjonowaną w art. 24 Konstytucji. Jednakże przepis międzynarodowego prawa zwyczajowego w przedmiocie immunitetu jurysdykcyjnego państw obcych, w części w której wyklucza jurysdykcję sądu w sprawach o odszkodowanie za szkody poniesione przez ofiary przestępstw przeciwko ludzkości i poważne naruszenia podstawowych praw człowieka, powoduje całkowitą rezygnację z prawa do sądowej ochrony praw wyżej wymienionych ofiar, bez możliwości ustalenia nadrzędnego przeciwnego interesu publicznego. Immunitet państwa obcego od jurysdykcji włoskiego sądu, dozwolony przez artykuły 2 i 24 Konstytucji, jeśli ma sens, najpierw logiczny, a dopiero potem prawny, który usprawiedliwia poświęcenie rezygnację z sądowej zasady ochrony nienaruszalnych praw, musi być związany co do istoty, a nie tylko co do formy, z suwerenną funkcją obcego państwa, z typową realizacją jego uprawnienia do sprawowania władzy. Zbrodnie przeciwko ludzkości, takie jak deportacja, praca przymusowa i masowe zabójstwa, nie mogą usprawiedliwiać całkowitej rezygnacji z ochrony nienaruszalnych praw ofiar tych zbrodni. W kontekście instytucjonalnym odróżniającym się centralnym znaczeniem praw człowieka, wzmocnionych przez otwarcie porządku konstytucyjnego na źródła zewnętrzne, okoliczność, że dla ochrony podstawowych praw ofiar przestępstw, o których mowa, jest wykluczona kontrola sądowa, czyni poświęcenie dwóch naczelnych zasad usankcjonowanych w Konstytucji zupełnie nieproporcjonalnym względem celu niewpływania na suwerenność państwa, gdy ta ostatnia znalazła wyraz w zachowaniach oczywiście zbrodniczych i niemających związku ze zgodnym z prawem wykonywaniem władzy państwowej.

Ponadto prawo do sądu ustanowione przez Konstytucję wymaga skutecznej ochrony praw jednostek: właśnie brak możliwości skutecznej ochrony praw podstawowych za pośrednictwem sądu wskazuje na wyraźną sprzeczność przepisu

prawa międzynarodowego, w rozumieniu wskazanym przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, z art. 2 i 24 Konstytucji. Rzeczona sprzeczność narzuca [Or.6] wykluczenie działania odesłania, o którym mowa w art. 10 ust. 1 Konstytucji, wyłącznie do rozszerzenia cywilnego immunitetu jurysdykcyjnego innych państw do roszczeń odszkodowawczych spowodowanych czynami uznawanymi za iure imperii, [dokonanych] z naruszeniem prawa międzynarodowego i podstawowych prawa osobistych. W związku z tym część normy międzynarodowej, która jest sprzeczna z wyżej wymienionymi podstawowymi zasadami, nie weszła do włoskiego porządku prawnego i nie wywiera w nim żadnych skutków”.

Wyrok izb połączonych Corte di Cassazione (sądu kasacyjnego) nr 15812 z dnia 29 lipca 2016 r. (Massima)

„Cywilny immunitet jurysdykcyjny państw obcych względem czynności »iure imperii« stanowi prerogatywę (a nie prawo) uznaną przez przepisy międzynarodowego prawa zwyczajowego, których działanie jest w naszym porządku prawnym wyłączone na skutek orzeczenia Corte Costituzionale nr 238 z 2014 r. co do »delicta imperii«, to jest względem takich przestępstw, które popełnione zostają z naruszeniem przepisów międzynarodowych »ius cogens« jako godzących w uniwersalne wartości, które wykraczają poza interesy poszczególnych wspólnot państwowych”.

Wyrok Corte d’Appello di Genova (sądu apelacyjnego w Genui) nr 534 z dnia 26 kwietnia 2017 r. [...]

„(...) wnoszący apelację powołali się na motyw 16 dyrektywy 2009/15/WE, która stanowi: »Gdy uznana organizacja, jej inspektorzy lub jej personel techniczny, wydaje odpowiednie certyfikaty w imieniu administracji, państwa członkowskie powinny rozważyć umożliwienie im – w odniesieniu do działań delegowanych – korzystania z proporcjonalnych gwarancji prawnych i ochrony sądowej, w tym korzystania ze stosownych praw do obrony, z wyłączeniem immunitetu, który stanowi prerogatywę, na którą mogą powoływać się jedynie państwa członkowskie, jako na prawo nieodłącznie związane z suwerennością, i która w związku z tym nie może być delegowana«.

Sąd pierwszej instancji słusznie zaznaczył, że motywy nie stanowią zasadniczych części dyrektyw, ale wyrażają jedynie sugestie dla państw członkowskich, której to sugestii w niniejszej sprawie Włochy się nie poddały, wprowadzając dyrektywę do wewnętrznego systemu prawnego mocą decreto legislativo nr 104/2011 i nie przewidując żadnego wyłączenia immunitetu, przynajmniej w stosunku do uznanych organizacji.

(...)

[Or.7]

To raczej właśnie żmudne i długie opracowywanie, z którego zdali relację wnoszący apelację, przedstawiając różne przyjęte wersje tego, co ostatecznie stało się motywem 16, przekonuje, że uznane organizacje mają ten przywilej, ponieważ w przeciwnym wypadku nie miałby uzasadnienia zamiar usunięcia go z ram wspólnotowych, który zresztą jest dostosowany właśnie do celów, do których dąży Unia”.

3. PRZEPISY PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ

Rozporządzenie (WE) nr 44/2001

Artykuł 1 [ustęp] 1

„Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od rodzaju sądu. Nie obejmuje ono w szczególności spraw podatkowych, celnych i administracyjnych”.

Artykuł 2 [ustęp]1

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej

Artykuł 47

Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu

„Każdy, kogo prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w niniejszym artykule. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy. Każdy ma możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela. Pomoc prawna jest udzielana osobom, które nie posiadają wystarczających środków, w zakresie w jakim jest ona konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości”.

Europejska konwencja praw człowieka

[Or.8]

Artykuł 6/1

Prawo do rzetelnego procesu sądowego

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo 10 11 też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości”.

Dyrektywa 2009/15/WE

Motyw 16

„Gdy uznana organizacja, jej inspektorzy lub jej personel techniczny, wydaje odpowiednie certyfikaty w imieniu administracji, państwa członkowskie powinny rozważyć umożliwienie im – w odniesieniu do działań delegowanych – korzystania z proporcjonalnych gwarancji prawnych i ochrony sądowej, w tym korzystania ze stosownych praw do obrony, z wyłączeniem immunitetu, który stanowi prerogatywę, na którą mogą powoływać się jedynie państwa członkowskie, jako na prawo nieodłącznie związane z suwerennością, i która w związku z tym nie może być delegowana”.

Dyrektywa 2014/111/UE (późniejsza, tak w stosunku do faktów sprawy, jak i do wytoczenia samego powództwa)

Motyw 17

„Po pierwsze: w pkt 16.1 części 2 kodeksu III określono minimalną listę zasobów i procesów, jakie muszą ustanowić państwa bandery, obejmującą obowiązek zapewnienia instrukcji administracyjnych dotyczących m.in. certyfikatów klasy statku wymaganych przez państwo bandery do wykazania zgodności z wymogami konstrukcyjnymi, mechanicznymi, elektrycznymi bądź innymi wymogami danej konwencji międzynarodowej [Or.9], której stroną jest państwo bandery, lub z wymogami przepisów krajowych państwa bandery. Jak opisano w motywie (21) poniżej, w prawie Unii dokonano jednak rozróżnienia na certyfikaty statutowe i certyfikaty klasy. Te ostatnie są dokumentami o charakterze prywatnym i nie są aktami państwa bandery, ani nie są wydawane w imieniu państwa bandery. Omawiany przepis kodeksu III odnosi się w rzeczywistości do konwencji SOLAS, rozdział II-1, część A-1, правило 3-1, które stanowi, że statki są projektowane, budowane i utrzymywane w zgodzie z wymogami konstrukcyjnymi, mechanicznymi i elektrycznymi określonymi przez instytucję klasyfikacyjną uznaną przez administrację zgodnie z правилоm XI-1/1. 1. W konwencji SOLAS przedmiotem niniejszego wymogu uczyniono wyraźnie statek lub jego przedstawiciela prawnego w stosunku do państwa bandery. Ponadto, działając w charakterze instytucji

klasyfikacyjnej, uznana organizacja wydaje certyfikaty klasy statku zgodnie z własnymi przepisami, procedurami, warunkami i prywatnymi ustaleniami umownymi, których państwo bandery nie jest stroną. Dlatego też powyższy przepis kodeksu III jest sprzeczny z rozgraniczeniem działalności w zakresie certyfikatów klasy i działalności w zakresie certyfikatów statutowych, które zostało wprowadzone w obowiązujących przepisach UE”.

4. ZWIĘZŁE PRZEDSTAWIENIE MOTYWÓW ODEŚLANIA PREJUDYCJALNEGO

Pytanie stanowiące podstawę niniejszego odesłania prejudycjalnego, charakteryzującego się okolicznością, że pozwane mają siedzibę we Włoszech, ale podejmowały działania w imieniu obcego państwa spoza Wspólnoty (Panamy), a zatem – zgodnie z twierdzeniami tych pozwanych – *jure imperii*, dotyczy określenia jurysdykcji włoskiego sądu w tej sprawie.

Chodzi zatem o ustalenie, czy art. 1 ust. 1 i art. 2 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 44/2001 należy rozumieć w taki sposób, że do zakresu „spraw administracyjnych” należą czynności wykonywane przez pozwane na mocy upoważnienia udzielonego przez państwo spoza Unii Europejskiej, będące przedmiotem niniejszej sprawy, a to celem wykluczenia, lub potwierdzenia, właściwości sądowej państwa, na terenie którego pozwane mają siedzibę (tj. Włoch).

Wątpliwości interpretacyjne tego tutejszego sądu wynikają z faktu, że:

[Or.10]

- z jednej strony wyżej przywołane orzecznictwo – poza orzeczeniem Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3 lutego 2012 r. w sprawie FERRINI – wydaje się wykluczać jurysdykcję;
- z drugiej strony zasady, o których mowa w źródłach cytowanych przez stronę powodową, wydają się dawać pierwszeństwo prawu do ochrony sądowej w państwie, w którym wystąpiono z pozwem;
- nie wydaje się, aby w tym przedmiocie istniały precedensowe orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, do którego skierowano wniosek.

5. ZASADNICZE ARGUMENTY STRON POSTĘPOWANIA GŁÓWNEGO

Stanowiska stron odnośnie do przedmiotu niniejszego odesłania prejudycjalnego zostały już zasadniczo krótko przedstawione powyżej.

6. OPINIA SĄDU ODSYŁAJĄCEGO

Tribunale di Genova w osobie tego sędziego, wyrokiem nr 2097 z 8/3–1/6/2012 r., wypowiedział się już w analogicznej kwestii, podniesionej w innej, bardzo podobnej do niniejszej sprawie. Rzeczoną wyrokiem uznano, przynajmniej w części, wyjątek dotyczący immunitetu od jurysdykcji sądów włoskich, podniesiony przez pozwaną.

W szczególności na s. 31 i nast. tego orzeczenia wskazano, co następuje:

„5. II Motyw 16 dyrektywy 2009/15/WE

Strona powodowa powołuje się na doktrynę francuską, która, krytykując wyrok paryskiego sądu apelacyjnego w odniesieniu do jego orzeczeń w przedmiocie »immunitetu jurysdykcyjnego« (»Le raisonnement paraît fragile«) (rozumowanie wydaje się kruche), ujawniła ponadto jego sprzeczność z motywem 16 dyrektywy 2009/15/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie wspólnych reguł i norm dotyczących organizacji dokonujących inspekcji i przeglądów na statkach oraz odpowiednich działań administracji morskich (wersja przekształcona).

[Or.11]

[...] [powtórzenie cytowanego już motywu 16]

Jednakże, jak skutecznie odpowiada w tej kwestii RINA, państwo włoskie nie przekształciło zachęty zawartej w motywie 16 w normę prawa krajowego. Decreto legislativo (dekret ustawodawczy) nr 104/2011, który wdraża dyrektywę i przewiduje przepisy w przedmiocie stosunku państwo/uznane organizacje, faktycznie, nic w tym zakresie nie mówi. Z drugiej strony motyw nie stanowi treści normatywnej dyrektywy, a zatem nie można uznać, aby na podstawie motywu 16 omawianej dyrektywy możliwe było odstępstwo od zastosowania zasady immunitetu jurysdykcyjnego, mającej zastosowanie do odesłania, o którym mowa w art. 10 konstytucji.

Ponadto RINA działała w niniejszej sprawie jako upoważniona przez państwo niebędące członkiem UE, w zgodności z konwencją SOLAS.

Wreszcie, a contrario, istnienie motywu 16 wydaje się raczej pokazywać, że wspólnotowy system prawny uznaje również zasadę immunitetu państwa w prawie międzynarodowym. Natomiast w obecnym stanie nie ma znaczenia, że de iure condendo oczekuje się jej wyłączenia, jeżeli chodzi o uznane organizacje, które działają na podstawie upoważnienia tych państw. Dlatego – poza decydującą okolicznością, że »motywy« nie zostały włączone do włoskich przepisów prawnych, dokonujących wdrożenia dyrektywy – zagadnienie to można również interpretować w taki sposób, że mimo oczekiwania przewyższenia aktualnego trendu w obecnym stanie uznaje się właśnie immunitet uznanych organizacji”.

Wydaje się, że rozumowanie przedstawione w tym wyroku zostało potwierdzone w świetle cytowanych wyroków Corte Costituzionale nr 238 z dnia 22 października 2014 r. i izb połączonych Corte di Cassazione nr 15812 z dnia 29 lipca 2016 r. Wydają się one faktycznie ograniczać niedziałanie zasady tzw. „immunitetu ograniczonego”:

- do czynności obcego państwa, które stanowią zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości, godzące w nienaruszalne prawa osobiste, oraz

[Or.12]

- do tych sytuacji, w których zastosowanie zasady immunitetu ograniczonego wykluczałoby – inaczej niż w tym przypadku (gdzie jurysdykcja Panamy z pewnością istnieje) – możliwość działania jakiegokolwiek organu sądowego (jak wynika także z cytowanego wyroku Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3 lutego 2012 r., pkt 104).

7. ODESŁANIE PYTAŃ PREJUDYCJALNYCH DO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

Z powyższych względów Tribunale, mając na uwadze art. 267 TFUE, przedkłada Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej następujące pytanie prejudycjalne:

Czy art. 1 ust. 1 i art. 2 ust. 1 rozporządzenia WE nr 44/2001 z dnia 27 grudnia 2000 r. należy interpretować – także w świetle art. 47 Karty praw podstawowych UE, art. 6 ust. 1 EKPC i motywu 16 dyrektywy 2009/15/WE – w ten sposób, że wykluczają one, aby w ramach sporu wszczętego w celu uzyskania odszkodowania za śmierć lub szkody osobowe spowodowane katastrofą morską promu pasażerskiego, z powołaniem się na odpowiedzialność z tytułu niedbalstwa, sąd państwa członkowskiego mógł zaprzeczyć istnieniu swej jurysdykcji, uznając immunitet jurysdykcyjny mających siedzibę w tym państwie członkowskim podmiotów prywatnych i osób prawnych, które dokonują czynności klasyfikacyjnych lub certyfikacyjnych, oraz nawiązując do wykonywania tych czynności klasyfikacyjnych lub certyfikacyjnych w imieniu państwa spoza Wspólnoty?

Genova, 28 września 2018 r.

[...]